

Frihed, lighed, frivillighed

En god idé

Vi havde gået rundt i Gellerupparken hele dagen, Robert Putnam, fire lokale embedsfolk og jeg. Robert Putnam er amerikaner og én af verdens mest indflydelsesrige samfundsforskere. Han var på besøg i Aarhus for at se, hvordan byen håndterer en såkaldt udsat bydel og ikke mindst for at komme med sit bud på, hvordan vi kunne gøre det endnu bedre netop her.

Vi havde vandret fra den ene frivillige forening til den anden i et område, som mange danskere ser som ét af landets mest udsatte – og bestemt ikke som et område, hvor meget lykkes. Mætte af indtryk og håndtryk og trætte i benene satte vi os i et stille hjørne for at snakke lidt. Pludselig udbrød han, oprigtigt imponeret:

”Gellerup er en virkelig god idé!”

Inden jeg kommer til, hvorfor Putnam var rejst til Danmark og sagde sådan om Gellerupparken, må jeg først fortælle om en anden og mere betydningsfuld rejse, der for alvor gjorde verden opmærksom på frivillighedens store samfundsmæssige betydning. Vi skal helt tilbage til 1831. Den franske historiker og politiker Alexis de Tocqueville rejste fra Frankrig til Amerika for at studere det amerikanske fængselsvæsen.

Da han kom frem, var det dog noget andet, Tocqueville blev interesseret i: det amerikanske demokrati og de frivillige fællesskaber, som for amerikanerne var en integreret del af den demokratiske styreform allerede dengang for små 200 år siden. Tocqueville så nemlig, hvordan frivillige sammenslutninger kunne erstatte adelens individuelle magt og dermed beskytte borgerne mod tyranni og tøjlesløshed. Jo flere frivillige, der stemte i, jo større indflydelse fik borgerne på samfundet og det liv, de kunne leve i det.

Når vi i dagens Danmark har indflydelse på samfundets indretning og de dagsordener, der optager vores politikere, er det især, fordi vi bruger meget af vores tid på at engagere os i frivilligt arbejde. Vi er samlet næsten 1,9 millioner frivillige, der driver landets mange og forskellige, store og små foreninger. Et portræt af frivilligheden er altså også et portræt af Danmark og af, hvad det vil sige at være dansk: Det er en veludviklet og organiseret måde at være

social på. Det er en måde at udvikle sig selv, hinanden og samfundet på. Men hvorfor og hvordan gør vi det? Og hvad vil det egentlig sige at være frivillig i dag? For at svare på det skal vi først med Tocqueville til Amerika.

Demokrati i Amerika

Tocqueville voksede op i tiden lige efter den franske revolution, som havde ødelagt den gamle aristokratiske orden, hvor magten alene tilhørte en elite af samfundets rigeste. Det var ikke alle dele af den franske befolkning, der i begyndelsen af det nittende århundrede længtes efter et demokratisk samfund, og de fleste af datidens politikere og bedsteborgere betragtede demokrati som et pøbelvælde, der kun ville føre til mere kaos og fattigdom.

Tocqueville var derimod sikker på, at demokratiet var uomgængeligt, og at det havde været på vej længe. I sit mest berømte værk *Demokrati i Amerika* fra 1835 skrev han for eksempel, at de forudgående syv hundrede års store begivenheder alle havde øget ligheden i det franske samfund: Korstogene og krigene mod England gjorde adelens magt mindre og opsplittede dens jorder. Da pariserne oprettede de første kommuner, bragte det demokratisk frihed ind i det feudale system. Skydevåben havde gjort bønder og adelige lige på slagmarken. Trykkekunsten udbredte viden til flere end nogensinde før. Og

opdagelsen af Amerika åbnede nye veje, der kunne føre til rigdom for alle.

Selvom Tocqueville gjorde sig mange tanker om demokratiets væsen, var han i Amerika blevet helt overbevist om, at hvis folk skulle have det mindre barskt, skulle man i alt tilstræbe 'vilkårenes lighed'. Altså dét, vi nu om dage kalder lige muligheder og lighed for loven. Tocqueville mente, at en sådan lighed og fredelig sameksistens mellem mennesker er to sider af samme sag: Hvis alle har lige muligheder for at forfølge deres drømme, behøver de ikke at gøre oprør for at opnå privilegier, som ellers kun er forbeholdt de få.

Tocqueville blev også begejstret over, hvor ivrigt amerikanerne brugte deres frihed til at slutte sig sammen og lave alt fra religiøse menigheder til politiske pressionsgrupper. For jo flere foreninger der var, jo mere blev borgerne i stand til at forfølge større mål i fællesskab. Ja, han erfarede desuden, at de frivillige fællesskaber fik folk til *ligne* hinanden mere, og at folk derfor blev mildere stemt over for hinanden.

Det er i høj grad den vigtige pointe – at frivillige foreninger gør folk mindre fjendske over for hinanden – der gør, at Tocqueville stadig bliver læst af politisk interesserede med stor begejstring.

Også den amerikanske politolog og samfundsforsker Robert Putnam har læst Tocqueville, og en lun forårsdag i 2014 besøgte han altså Danmark og

Gellerupparken for at blive klogere på dansk frivillighed.

Grundlaget er frivillige fællesskaber

Som Tocqueville er Putnam optaget af at forstå, hvordan frivillige og frivillige foreninger binder samfund sammen, og hvordan de er med til at sikre, at flest muligt får chancen for at leve det liv, de drømmer om.

Putnam selv er født og opvokset i 1950'erne i byen Port Clinton, Ohio. Han husker det som en tid, hvor den amerikanske drøm var en reel, men ikke ukompliceret, mulighed for alle børn i byen uanset baggrund. Et halvt århundrede senere har Port Clinton forandret sig. Og Putnam mener, at byen i dag er blevet et eksempel på det, han kalder det amerikanske 'split-screen-mareridt': Det er blevet et samfund gennemskåret af en vej, hvor børnene på den ene side af vejen reelt ikke kan drømme om en fremtid, der bare ligner én, der med stor sandsynlighed venter de børn, der vokser op på den anden side af vejen. For Putnam er pointen ikke, at de rige bor på den ene side og de fattige på den anden. Langt vigtigere er det, at rige og fattige ikke længere mødes i de samme frivillige foreninger eller offentlige institutioner. Den ene befolkningsgruppe kender simpelthen ikke længere den anden. De andre bliver dem, man taler om, men aldrig med.